

KUSTOSOV NAJDRAŽI PREDMET/I

razgovor/istraživanje/izložba/
virtualna izložba/radionica

16. 5. – 31. 5. 2024.

uz Međunarodni dan muzeja

www.nmz.hr

ŠTO, GDJE, KADA?

ŠTO?

* „KUSTOSOV NAJDRAŽI PREDMET/I“ - razgovor/istraživanje/izložba/virtualna izložba/radionica

GDJE?

*Kneževa palača – Edukativna dvorana i online

KADA?

*Četvrtak, 16. 5. 2024. od 10-12 h – otvorenje / razgovor/ istraživanje

*16. 5. – 31. 5. 2024. od 10-20 h – trajanje izložbe in situ

*Petak, 17. 5. 2024. - radionica izrade zalistavca

*Online - virtualna izložba - od sada do vječnosti

TKO, KAKO, CILJ

TKO?

Posjetitelji svih dobnih skupina,
kustosi, pedagog, dokumentarist

KAKO?

- *Izložbom in situ doživjeti predmete uživo
 - *Razgovorom približiti
 - *Pitanjima pojasniti i istražiti
 - *QR skeniranjem dodatno istražiti
- *Virtualnom izložbom nastaviti ideju u novom formatu i prenijeti je dalje
- *Radionicom prenijeti praktično znanje o predmetima

ŠTO ŽELIMO POSTIĆI?

- *Temeljna djelatnost – promovirati fundus muzeja i educirati o tome
- *Uključivost – činiti muzej mjestom susreta i dijaloga sa zajednicom
- *Znatiželja – zajednički istraživati i otkrivati baštinske priče
- *Interaktivnost – koristiti digitalnu tehnologiju za edukaciju
- *Pristupačnost – biti na raspolaganju za interese zajednice

Uvod

Izložba "KUSTOSOV NAJDRAŽI PREDMET/I" zamišljena je kao prilog obilježavanju Međunarodnog dana muzeja 2024. kroz razgovor kustosa s posjetiteljima i otkrivanje priča o predmetima, a kao nastavak ovog projekta priređena je radionica na temelju izabranog muzejskog predmeta (zalistavac) na kojoj su posjetiteljima prenijeta praktična znanja.

Zašto kustosov najdraži predmet?

Zato što u svakom muzeju postoje predmeti koji su zbog neke osobitosti i zanimljive pozadinske priče posebno interesantni stručnim djelatnicima muzeja, kako kustosima koji ih sistematiziraju u zbirke tako i pedagozima i dokumentaristima koji u njima vide edukativni i dokumentarni potencijal.

Koji su to predmeti i zbog čega su kustosima/pedagozima/dokumentaristima „zapeli za oko“ ili „prirasli srcu“ tijekom njihove stručne mujejske karijere? Zašto smo izdvojili baš njih? Što sve čuvamo u muzeju i čime se sve bavimo? Za koga to radimo?

Odgovore na ta pitanja na otvorenju izložbe razgovorom s kustosima otkrili su naši posjetitelji, ali su u zanimljivim dijalozima dali i svoje vlastito viđenje i interpretaciju ne samo izloženih predmeta već i o brojnim kontekstima na koje pojedini predmeti upućuju – od zaštite prirode, do stanja zadarske industrije. Osim kroz izložbu i razgovor, moglo se interaktivno (putem QR koda) upoznati s predmetima i odgovoriti direktno nama na pitanja koja smo pripremili (16. 5. 2024. od 10–12h) ili na zadana pitanja ostaviti svoje odgovore i zapažanja u kutiji na izložbi koja je trajala do 31. 5. 2024. u Edukativnoj dvorani Kneževe palače. Za sve vas koji niste posjetili izložbu, ovaj virtualni format prilika je da pogledate i upoznate se s pričama o predmetima kojih smo ovoga puta izdvojili, a svakako vas pozivamo da nas posjetite u izložbenim prostorima ili našim odjelima.

Vidimo se u muzeju!

PRIRODOSLOVNI ODJEL

Što rade patike u Prirodoslovnom odjelu?

Kad se pogledaju police u čuvaonici (popularno depou) Prirodoslovnog odjela, mnogim posjetiteljima, između mnoštva kompota i dermoplastičnih preparata, pogled zapne na dvije nejednako obojane patike koje stoje među zmijama. Radi se o dvije patike koje su 2014. godine muzeju poklonile djelatnice tadašnje Uprave za zaštitu prirode pri Ministarstvu zaštite prirode i okoliša. Radi se o patikama iz velike pošiljke jednog poznatog svjetskog „brenda“ koja je došla u Hrvatsku s namjerom da se prodaju u regularnim trgovinama. Sve bi bilo u redu da patike nisu izrađene od kože mrežastog pitona (*Malayophyton reticulatus*) koji je zaštićena vrsta. On je 2011. godine uvršten na IUCN crvenu listu ugroženih biljnih i životinjskih svojtih i to u kategoriji najmanje zabrinjavajućih vrsta (Least Concern, LC). IUCN-ov popis je najobuhvatniji svjetski popis ugroženih i zaštićenih svojtih i obuhvaća globalni status zaštite.

Glavni autoritet za status zaštite vrsta je Međunarodni savez za očuvanje prirode (eng. International Union for Conservation of Nature) utemeljen 1963. godine. Pojedine države (i Hrvatska) napravile su niz regionalnih crvenih popisa i knjiga kojima procjenjuju rizik ugroženosti unutar određene političke jedinice. IUCN-ov popis je sastavljen prema točnim kriterijima radi vrednovanja rizika izumiranja tisuća vrsta i podvrsta. Ovi kriteriji su relevantni za sve vrste u svim dijelovima svijeta. Cilj je dati na značaju i shvaćanju hitnosti pitanja zaštite vrsta kod javnosti i kreatora politike, kao i doći do pomoći međunarodne zajednice radi pokušavanja smanjenja izumiranja vrsta.

Mrežasti piton je jedna od najvećih zmija na svijetu. Naraste do 7,5 m, iako je najduži ulovljen bio dug preko 10 m i težak 226 kg. Smeđe je boje sa zamršenim geometrijskim oblicima bijele, žute i crne boje. Živi u jugoistočnom dijelu Azije gdje je temperatura u prosjeku od 26–33°C. Nastanjuje šume u blizini rijeka gdje se voli zadržavati na drveću. Najviše se hrani pticama i malim sisavcima, a jede jelene, svinje i pse. Često se drži kao kućni ljubimac, ali je opasan i ne preporuča se početnicima.

dr. sc. Snježana Vujčić-Karlo

Moderna arhitektura u ptičjem svijetu

Sve ptice legu jaja, a ta jaja negdje treba smjestiti. Svaka vrsta ovaj težak i odgovoran zadatak izvršava na sebi svojstven način. Pri tome koristi određene vrste trave, grančica ili kamenčića. Ovo gnijezdo napravila je velika sjenica (*Parus major*). Smjestila ga je u poštanski sandučić i osim prirodnim materijalom iznutra obložila komadićima nečije odjeće koje je najvjerljatnije skinula s robe koja se sušila. Tako je izgradila četvrtasti ružičasti dom zaštićen čvrstim metalnim zidovima u kojem je uspješno odgojila novu generaciju svojih mladunaca. Kad su mladunci napustili gnijezdo, vlasnici poštanskog sandučića poklonili su nam ovaj neobični ptičji uradak.

Velika sjenica je aktivna, glasna i socijalna vrsta. U vrijeme parenja boravi u paru, izvan te sezone u jatima s jedinkama iste vrste ili u miješanim jatima s drugim vrstama sjenica, crvendačima, crvenrepkama i drugim manjim pticama. Vrlo je prilagodljiva (što se vidi i po ovom gnijezdu) te se uz vrane i papige ubraja u najinteligentnije ptice. Živi u različitim staništima – od svih tipova šuma, preko polja i vrtova do naselja. U naseljima se lako navikava na ljude, posebno ako joj nude hranu u hranilicama te se često i zimi može vidjeti oko kuća. Posjećuje hranilice s različitom vrstom hrane poput sjemenki, voća, ali i ostacima mesa i loja. Zna sama otvartati žireve i lješnjake koje uglavi u neku pukotinu dok ih kljuca. Ljeti se hrani najviše kukcima, a voli i paukove te male puževe. Stoga je poželjan stanovnik naših vrtova i voćnjaka.

Lako ju je prepoznati po izrazito žutom trbuhi na kojem se ističe crna okomita pruga koja je kod mužjaka nešto deblja nego kod ženki.

dr. sc. Snježana Vučić-Karlo

Može li svatko u Prirodoslovnom muzeju naći nešto što mu se sviđa?

Sad već davne 2017. godine prof.dr. Petar Lokin, geolog porijeklom iz Pakoštana, a s radnim vijekom provedenim na Geološkom institutu i Rudarsko-geološkom fakultetu u Beogradu, odlučio je svoju zbirku stijena, fosila i minerala pokloniti Prirodoslovnom odjelu u Zadru.

Zbirka je nastala tijekom njegove duge i bogate karijere, a sam nastanak autor je opisao ovim riječima:

„Kao mladi inžinjer, dok sam kratko radio u Geološkom zavodu, proveo sam oko tri mjeseca u rudarskoj jami rudnika olova i cinka „Trepča“ na Kosovu, na izradi studije podzemnih voda. Taj rudnik je inače poznat po izuzetno lijepim kristalima među kojima prevladavaju – kristali kvarca, kalcita, sfalerita, galenita, pirita, pirotina i dr. Jedan nezaboravan doživljaj: u jednu nedjelju, dok rudari nisu radili, snimali smo špilju na devetom horizontu (oko 1.000 m dubine) promjera oko 80 m i visine preko 180 m, iz koje je isticala bistra voda temperature 34°C, brzinom od 70 l/sek. Skoro cijelo prijepodne plivao sam i ronio s rudarskom lampom u rukama kako bi geodeti snimili svaki detalj. Svi zidovi špilje bili su prekriveni blistavim kristalima jer je špilja nastala pod utjecajem toplih hidrotermalnih rastvora koji dolaze iz dubine zemlje, donoseći orudnjenje. Tko se ne bi zaljubio u ta divna čuda prirode? To je, poslije studentskih dana i fakultetskih zbirki, bio moj prvi stvarni susret s mineralima i rudama. Tako je počelo.

Usljedile su stotine dana, tijekom pedeset godina karijere, ukuljučujući druge rudnike, tunele, kamenolome – i eto zbirke.

dr. sc. Snježana Vujčić-Karlo

Karetna želva

Je li uspomena na godišnji odmor vrijedna oduzimanja nečijeg života?

Morske kornjače sigurno su većini ljudi jedne od najsimpatičnijih životinja. Ja sam imala priliku uz jednu, prepariranu, provesti gotovo četiri mjeseca, pokušavajući ju restaurirati. Tijekom restauracije, uzela sam jedan primjerak karetne želve koji mi je služio kao inspiracija pri restauraciji. Zamjetila sam kako se preparat razlikuje od ostalih, da izgleda gotovo plastično te sam upitala kolegicu zašto je preparirana na drugačiji način od ostalih kornjača koje se čuvaju u muzeju. Odgovor koji sam dobila vezan za ovaj, i još tri preparata karetnih želvi koje su već deset godina stanovnici Prirodoslovnog odjela me zaprepastio. Naime, priča koja stoji iza njihovog dolaska u naš, i još nekoliko drugih muzeja na području Hrvatske, zasigurno je jedna od najzanimljivijih, ali i najtužnijih.

Karetne želve rasprostranjene su uglavnom na području koraljnih grebena Atlantskog, Tihog i Indijskog oceana. Od svih vrsta morskih kornjača, smatra se da karetne želve najviše preferiraju tropска mora, stoga ih ne pronalazimo u Jadranu. Njihova prehrana obuhvaća morske sružve kao glavni izvor hrane, ali konzumiraju i alge, meduze, rebraše, mekušce, ribe i rakove. Odrasle jedinke narastu do 1 m u dužinu te dostižu težinu od 80 kg. Već na prvi pogled, lako je primijetiti razlike između karetne želve i ostalih vrsta morskih kornjača. Izdvaja ih oštara, zaobljen kljun na glavi i poput pile nazubljeni vanjski rubovi oklopa. Pločice na leđnom dijelu oklopa prošarane su različitim bojama i nijansama – smeđim, zlatnim, narančastim, po čemu se također ističu među ostalim želvama.

Karetna želva prema popisu Međunarodne udruge za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava (IUCN) kategorizirana je kao kritično ugrožena (CR) na globalnoj razini, što je najveći stupanj ugroženosti prije statusa vrste izumrle u prirodi (EW). No, što je točno dovelo do tolikog smanjenja njihovih populacija? Osim degradacije staništa, klimatskih promjena, onečišćenja morskim otpadom i drugih ugroza koje im prijete, također postoji još jedna surova praksa koja je dovela do toga da karetna želva postane kritično ugrožena vrsta. Upravo zbog privlačnog izgleda oklopa, ova je vrsta kroz povijest bila meta ilegalnog izlova i trgovine. Još od drevnih egipatskih civilizacija oklop se koristio za izradu vrijednih predmeta. Sredinom 18. stoljeća intenzivna eksploracija kornjača za potrebe izrade predmeta od kornjačevine dosegnula je razmjere koji su gotovo doveli do istrebljenja ove vrste. Oklopi su se koristili za izradu raznih predmeta: ovratnika košulja, korzeta, klavirske tipke, drški noževa, okvira za naočale, češljeva, četki i sličnih predmeta. Ubijanje i trgovina oklopima i danas je prisutna u nekim zemljama. Oklopi se koriste za izradu nakita i raznih suvenira. Procjenjuje se da je u samo posljednjih 30 godina ubijeno milijun kornjača za potrebe opskrbljivanja crnog tržišta oklopima.

Upravo zbog ilegalne trgovine, karetne želve postale su dio fundusa našeg i još nekoliko drugih muzeja na području Hrvatske. Naime, 2014. godine krijumčari su zaustavljeni na granici s Hrvatskom te su kod njih pronađene preparirane jedinke različitih životinja među kojima su bile karetne želve ulovljene na području Balija. Ubijene su kako bi se prodavale kao suveniri, a hrvatsko tržište trebala je biti njihova posljednja stanica. Uz potporu Uprave za zaštitu prirode pri Ministarstvu zaštite prirode i okoliša, odlučeno je da će se zaplijenjeni preparirani primjeri donirati muzejima diljem Hrvatske. U dva navrata, točnije 2014. i 2016. godine Prirodoslovni odjel dobio je donaciju od ukupno četiri dermoplastičnih preparata karetnih želvi. Među doniranim predmetima našla se i jedna zelena želva (*Chelonia mydas*) koja je također trebala završiti kao suvenir na hrvatskom tržištu. Iako im je oduzet život zbog ljudskog nemara i pohlepe, ova gesta omogućila je da nakon tragičnog uginuća, ove životinje služe u prezentacijske i edukativne svrhe. Dermoplastični primjeri karetnih želvi koji se nalaze u Prirodoslovnom odjelu muzeja izlažu se u raznim prilikama, poput ove, kako bi educirali javnost o važnostima očuvanja ugroženih vrsta i podigli svijest o problemu ilegalne trgovine divljim životinjama.

Dora Lovrić

Svjetlica - *Pyrosoma atlanticum*

Kakav je to organizam!?

Svjetlica je jedan od primjeraka, koji, kada je izložen na izložbi privuče veliku pozornost posjetitelja. Često zastaju pred kompotom u kojem se nalazi i pitaju „Kakav je to organizam?“. Ovom sam prilikom odlučila preduhititi posjetitelje i sama predstaviti svjetlicu.

Pyrosoma atlanticum pelagična je vrsta morskog kolonijalnog plaštenjaka iz razreda dvoootvorki, Thaliacea, a rasprostranjena je u umjerenim vodama diljem svijeta. Tijelo plaštenjaka obavijeno je debelim ovojem građenim od tunicina, tvari koja je kemijski slična celulozi biljaka.

Plaštenjaci pripadaju koljenu svitkovaca. Svitkovci su skupina životinja koja je naziv dobila po elastičnoj štapićastoј strukturi koja im pruža potporu tijelu i naziva se svitak. U svitkovce ubrajamo: bezlubanje – plaštenjake i svitkoglavce te lubanje ili kralježnjake – ribe, vodozemce, gmazove, ptice i sisavce.

Ovo što vidite, nije jedan samostalni organizam, već kolonija velikog broja malih, individualnih jedinki, zooida, svaki veličine tek nekoliko milimetra. Stotine, pa čak i tisuće tih malih organizama spajaju se kako bi formirali jednu koloniju.

Kolonija može narasti do 60 cm u dužinu i do 4-6 cm u širinu. Valjkastog je oblika, s jednom užim, zatvorenim krajem te drugim otvorenim. Do rasta dolazi tako što novi prstenovi zooida pupaju oko ruba kolonija, koja se u konačnici izdužuje. Pojedinačni zooidi dugi su do 8,5 mm. Izgledaju poput napunjene prozirne vrećice s dva otvora. Kroz otvor na vrhu usisavaju vodu koju, nakon što su filtracijom izdvojili potrebne tvari, izbacuju kroz drugi otvor van. Sve jedinke zajedno izlučuju masu koja formira cijev za koju su čvrsto prihvaćene podnožnom pločom.

Ime roda dolazi od grčkih riječi „pyros“ što znači 'vatra' i „soma“ što znači 'tijelo'. Na engleskom se zove „fire roller“ što bi u prijevodu značilo vatreni valjak, a hrvatski naziv joj je „svjetlica“. Svaki zooid ima sposobnost emitiranja svjetlosti, luminiscencije. Stimuliranjem, „pale“ se i „gase“ što uzrokuje ritmično bljeskanje. Pojedinačni organizam reagira luminiscencijom na svjetlost koju proizvede druga jedinka. Svjetlost može biti svijetlo plave i zelene boje.

Sklat žutac – *Squatina oculata*

Nekadašnji čuvar jadranskog dna

Nakon dolaska u Prirodoslovni odjel, ostala sam zadviljena raznolikošću životinja koje se čuvaju u prostorijama Odjela. Od svih, najviše su me se dojmile hrskavične ribe poput morskih pasa i raža. Prebirući po zbirci hrskavičnjača naišla sam na dva dermoplastična preparata sklata žutca (*Squatina oculata*). Obuzeo me osjećaj divljenja kad sam jedan primjerak izvadila iz ladice u kojoj se čuva jer znam da se radi o regionalno izumrloj vrsti Drugim riječima, ova vrsta nekoć je obitavala u Jadranskom moru, a sada se smatra izumrlom u području Jadrana. Imati u rukama životinju, koju nažalost nikad neću uspjeti vidjeti u njenom prirodnom okruženju, poseban je osjećaj kojeg sam htjela podijeliti s posjetiteljima. Iako ga nećete imati priliku dotaknuti, ovom prilikom možete vidjeti životinju koja je nekad bila stalni stanovnik Jadrana, a danas, upravo zbog ljudskog aktivnosti, to više nije.

Prema popisu Međunarodne udruge za očuvanje prirode i prirodnih bogatstava (IUCN) sklat žutac klasificiran je kao kritično ugrožena vrsta (CR) na globalnoj, europskoj i mediteranskoj razini.

U Sredozemnom moru, naraste do 120 cm dužine te dostiže masu od 35 kg. Koža sklata žutca prekrivena je plakoidnim ljskama, koje su građene od istih tvari kao zubi kod sisavaca – dentina i cakline. Zbog prekrivenosti plakoidnim ljskama, koža je gruba na dodir, poput brusnog papira, što ju čini otpornjom na parazite i ozljede. U prošlosti se koža sklata koristila za poliranje drva i bjelokosti.

O biologiji i ekologiji ove vrste ne zna se puno. Sklat je vrlo mirna, bentoska životinja, za koju je karakteristično ukopavanje. Obitava na pjeskovitom i muljevitom dnu, u koje se ukopava sve do očiju. Hrani se beskralješnjacima s morskog dna i ribama koje lovi naglim pokretom iz zasjede.

Izumiranje sklata žutca u Jadranskom moru posljedica je dugogodišnjeg korištenja pridnenih ribolovnih alata. Osim toga, gubitak staništa u kombinaciji s malom gustoćom populacije, uzrokovali su nestanak nekadašnjeg čuvara jadranskog dna.

Izloženi primjerak, uhvaćen je mrežom kod otoka Vira, davne 1903. godine. Radi se o mlađom primjerku ženke, veličine 24 cm. Posjedovati dermoplastični preparat sklata žutca kao dio fundusa od velikog je značaja, jer predstavlja zabilježeno svjedočanstvo o životu i ekosustavu Jadranskog mora u prošlosti koje se može predstaviti publici i ukazati na konstantne promjene koje se događaju u Jadranu, što uključuje i izumiranje vrsta.

Dora Lovrić

Nepoznati autor – Portret Pierine Katurić i sina Mihajla, oko 1850. dagerotipija, 10,5 x 8,4 cm inv. br. GU MGZ – 1928

Ova fotografija nesumnjivo je najstarija od svih koje se nalaze u zbirkama Narodnog muzeja Zadar. Riječ je o dagerotipiji, najranijoj poznatoj vrsti fotografije koju je 1977. godine Muzeju darovao Đuro Katurić.

Izum fotografije predstavlja jedno od najvećih otkrića 19. stoljeća u kojem je tridesetih godina patentirana gotovo istodobno u Francuskoj i Velikoj Britaniji. Naime, 1839. godine u razmaku od samo tri tjedna Louis Daguerre i Henry Fox Talbot najavili su epohalne postupke koji su zauvijek promijenili našu vizualnu memoriju. Fotografija je uvelike utjecala na razvoj ljudske djelatnosti od shvaćanja prirodnih znanosti do utjecaja na likovnu umjetnost.

U samom postupku te dvije tehnike, dagerotipija i talbotipija, nazvane po svojim izumiteljima bitno su različite. Dagerotipija je pozitivna slika – unikat na metalnoj ploči, za razliku od talbotipije, negativne slike na papiru koja se neograničeno mogla kopirati i na čijim principima počiva današnja fotografija. No, bitno je da su i jedna i druga brzo prihvaćene, svatko se želio portretirati u toj novoj tehnici koja je bila relativno jeftina i nije zahtijevala dugotrajna poziranja pred portretistom.

Prvi putujući dagerotipisti pojavljuju se u primorskoj Hrvatskoj već 1844. godine, a taj podatak nalazimo u tiskovinama u kojima su oglašavali svoje usluge. U Zadru su očuvane svega tri dagerotipije koje datiramo oko 1850. godine, a u čitavoj Hrvatskoj ih je jedva tridesetak. Kako su izrađene na uglačanoj podlozi potrebno ih je gledati pod određenim kutom rasvjete, a zbog osjetljive prirode materijala podložne su oštećenjima te smo stoga izradili uvećanu kopiju.

Nevena Štokić

Fotografski aparat Ante Brkana Rolleiflex Automat 6x6 model K4A

Prvi Rolleiflex fotografski aparat predstavljen je 1929. godine, a model K4A proizvodio se od 1951. – 1954. godine. Ovi aparati poznati su po robusnoj konstrukciji i vrlo preciznoj izradi pa su pouzdani i nakon višedesetljetnog korištenja. Izloženi model posjeduje Carl Zeiss objektiv, a koristi namotani film 120 na kojem se snimaju tzv. srednjeformatni negativi, najčešće dimenzija 6 x 6 cm.

Duljina tog filma omogućava snimanje svega 12 snimaka dimenzija 6 x 6 cm pa je fotograf morao biti racionalan i tehnički vrlo potkovan kako bi, primjerice snimio prolazne scene. No, zbog veće površine filma on može „uhvatiti“ više detalja te pruža veću rezoluciju u odnosu na 35 mm film, a sadrži i širi dinamički raspon. Nadalje, fotografije su oštريje i manje su zrnate, a umjerena težina kamere bila je idealna za najzahtjevnije fotoreportažne zadatke.

I u vrijeme potpune prevlasti 35 mm filma fotografi su rado koristili ovaj format jer njegova kvadratna, simetrična forma omogućava balans i proporciju u kompoziciji. Također sadrži retro komponentu omogućavajući stvaranje nostalgičnih fotografija, a bogatiji tonovi u odnosu na 35 mm film doprinose dubljoj emotivnoj rezonanci.

Braća Ante i Zvonimir Brkan, dojeni hrvatske fotografije uglavnom su koristili taj model fotografskog aparata, a jedan primjerak se nalazi u fundusu Galerije umjetnina Narodnog muzeja Zadar. Bez ikakve sumnje, upravo su ovim aparatom snimljene antologische fotografije koje su izlagana na foto salonima širom svijeta.

Nevena Štokić

Cartes de visite – „Vizitke“ 19. stoljeća

Popularizaciji fotografije u 19. stoljeću u velikoj mjeri pridonijelo je uvođenje novog formata carte de visite kako je nazvan u Francuskoj. Patentirao ga je 1854. godine Alphonse Eugene Disideri. Tipična vizitka sastojala se od malene fotografije (cca 5,5 x 9,5 cm) koja se kaširala na komad kartona na čijoj su se poleđini često nalazili podatci o fotografu, njegovoj radionici i osvojenim nagradama. Fotografije su se snimale skupno na jednoj staklenoj ploči što je rezultiralo niskom cijenom izrade koja je proširila krug naručitelja. Poput modernih vizitki razmjenjivale su se prigodom društvenih posjeta, među obiteljima i prijateljima. Fotografija je tako ušla u gotovo svaki dom, a fotografije prirodnih znamenitosti ili slavnih osoba izrađivale su se u stotinama tisuća primjeraka.

Vizit karte nam pružaju važni uvid u društvene, kulturne i modne trendove druge polovice 19. stoljeća. U fundusu Galerije umjetnina Narodnog muzeja Zadar čuva se više od stotinu fotografija takvog formata, ponajviše od Tomasa Burata najznačajnijeg zadarskog fotografa 19. stoljeća. Uvođenjem novih formata poput kabinetske fotografije te razvojem novih fotografskih tehnika, krajem 19. stoljeća njihova popularnost opada.

Nevena Štokić

Žene zadarske moderne

U vrijeme u kojem žene još nisu imale ni pravo glasa, imale su ograničene mogućnosti za obrazovanje te su ovisile o financijskoj podršci obitelji, bavljenje slikarstvom bilo je omogućeno samo pripadnicama viših društvenih slojeva. U takvim društvenim okolnostima zadarske slikarice poduku su dobivale pohađajući privatne satove slikanja te na akademijama u Austriji i Italiji. Čak i u tim okolnostima nisu imale mogućnosti slikarskog obrazovanja istovjetnog svojim muškim kolegama, jer nisu smjele prisustvovati satovima crtanja prema modelu, već je njihovo slikarstvo ograničeno na krajolike, mrtvu prirodu i portrete.

Unatoč tome, na prijelazu 19. u 20. stoljeće u Zadru djeluje 13 slikarica, pripadnica plemićkih i građanskih obitelji Bogdanovich, Borelli i Bottura. Četiri slikarice obitelji Bogdanovich prve su poduke do bile od oca, crtača i krasopisca: Antonietta, Amelija, teresina i itala. Peta sestra, ida, nije bila umjetnica. Dvije sestre Amelija i Teresina (čiji se dvojni autoportret čuva u galeriji umjetnina NMZ) amaterske su slikarice koje su udajom i obiteljskim obvezama prestale djelovati na likovnoj sceni, no u prilog Amelijinom talentu govori činjenica da je izlagala na Prvoj dalmatinskoj izložbi.

Koraljka Alavanja

Antoaneta Bogdanović, Miljenka Rose Pappafava

oko 1910. g., ulje, platno, 80 x 63 cm, inv. ozn. GU-1600

Antonietta Bogdanovich (Zadar, 1.12.1857. — Zadar, 14.1.1941.) studirala je slikarstvo na Kunstgewerbeschule des k. k. österreichischen Museums für Kunst und Industrie u Beču. Potkraj stoljeća bila je upraviteljica jedne slikarske škole u Beču te razvila uspješnu karijeru portretirajući pripadnike visokog društva Beča i Trsta u kojem neko vrijeme živjela, među kojima se osobito ističe portret cara Franje Josipa I.. Portrete je radila i po fotografijama; takav je vjerojatno pastel Stojana Jankovića u kuli Jankovića u Islamu Grčkom kod Zadra. Njezina slika Žena s cigaretom, u privatnom je vlasništvu i nadamo se da ćemo je uskoro prikazati zadarskoj javnosti. Na izložbi je zastupljena portretom Miljenke Rose Pappafava, prijateljice i pripadnice još jedne poznate zadarske obitelji. [1] Antoniettinim najvećim uspjehom smatra se slika Dalmatinska seljakinja za koju je dobila zlatnu medalju na izložbi u Parizu 1900. godine (P. M. Pejić), a za koju joj je pozirala sestra Itala.

Žene zadarske moderne

Itala Bogdanović, Autoportret

oko 1923. g. ulje, platno, 980 x 630 mm
inv. ozn. GU-783

Itala Bogdanovich (Zadar, 9. 10. 1874. — Zadar, 13. 1. 1945.) od malena je pokazivala talent za razne vidove umjetnosti: slikala je, pjevala, svirala te se bavila književnošću. Studirala je slikarstvo u Rimu paralelno pohađajući satove glume i predavanja iz filozofije i književnosti, no zbog loše finansijske situacije obitelji nakon 3 godine morala je prekinuti studij i vratiti se u Zadar. Nastavila se baviti slikarstvom izrađujući portrete sugrađane i sakralne slike po narudžbi crkve te podučavala crtanje. Na svom autoportretu Itala se prikazala jako modernom, kao što je i bila. Otvorenog pogleda na svijet, na ljude, umjetnost i ljubav, nije priznavala utabane društvene konvencije. Družila se sa svojim muškim kolegama i nastojala zadržati ravnopravan položaj, kao čovjek i kao umjetnica, o čemu piše: „Dvije boli koje su me u to vrijeme pogodile poslužile su mi kao poticaj u umjetničkom životu jer sam se od tada u potpunosti posvetila cilju koji sam gajila već kao djevojčica – da postanem umjetnica i da živim u blaženoj nezavisnosti svog žarkog i strastvenog duha. I tako bje.“^[1] Prva u Zadru odrezala je svoju dugu kosu te u svojem dnevniku o tome piše: „Godine 1924., 7. srpnja odrezala sam kosu; bila je takva moda, ali prije mene nitko se nije usudio to učiniti; uzvitlala sam prašinu... tako da su nakon mjesec dana sve žene u zadru učinile isto.“^[2] U svojoj autobiografiji otvoreno govori i o svojoj ljubavi s drugom ženom, ljubavi koja je u društvu bila osuđena i prekinuta zalaganjem djevojčine obitelji: „Ja sam se borila (protiv te ljubavi op.a.), borila sam se shvaćajući dobro da toliko sreće nije dopušteno smrtnim bićima, da je sve težilo rastanku i da će svi biti protiv nas! A zašto? Često su glupi i besmisleni društveni zakoni, pa smatraju lošim da dvije djevojke, na primjer, koje se međusobno vole, žive svoj život vječno u zajedništvu.“^[5]

Koraljka Alavanja

[1] Umjetnici u Dalmaciji početkom 20. stoljeća bili su u nepovolnjem položaju od svojih zagrebačkih kolega, teže su dobivali stipendije, odbijali su se njihovi zahtjevi za ateljeima i izložbama (S. Bulimbašić). Kao odgovor na takvu situaciju nastalo je društvo Medulić, s Emanuelom Vidovićem, Ivanom Meštrovićem i Vlahom Bukovcem na čelu, te organizacija Prve dalmatinske izložbe u Splitu 1908. godine, na kojoj je izloženo 155 radova 28 umjetnika i umjetnica. Svi izlagači ujedno su i postali članovi društva Medulić, koje će postojati do početka Prvog svjetskog rata i kroz godine mijenjati broj članova. Među prvim članicama društva bile su i zadarske slikarice Amelija Bogdanović i Rina Bersa Bottura te slikar i kipar Bruno Bersa, a kasnije s njima izlaže i Zoe Borelli Alačević.

[2] Dominik Pappafava otvorio je svilanu – pogon za proizvodnju svile – 1848. godine u Zadru, a za svoje je izume vezane za proizvodnju svile dobio nagradu u Londonu 1851.g. te medalju i diplomu na izložbi svile u Londonu. Pappafava svila smatrala se najboljom u pokrajini.

[3] Dijelove dnevnika prevela je Mirjana Vujanić te objavila u „Itala Bogdanović i neki za nju važni dogadaji u životu: kako ih ona sama donosi u Autobiografskim sjećanjima“, Matica hrvatska, 1-2, 2006. str. 266-285

[4] Isto

[5] Isto

Aldo Krizman
Relikvijar, 1989.g.

„Relikvijar“ je jedan od predmeta iz ciklusa na temu „Moć predmeta – predmet moći“ kojom autor Aldo Krizman problematizira temu predmeta za koje se vjeruje da nose moći. Osnovno pitanje koje autor postavlja, dakako bez očekivanja odgovora, je „Ima li predmet moć ili mu moje vjerovanje daje moć?“. Predmeti moći takvima se smatraju zbog njihovog svojstva emanacije određene vrste energije, a to se, vjeruje se, postiže zbog prirode samog materijala, njihovim oblikom ili određenim načinom slaganja, odnosno međuodnosom više predmeta te oni na koje su posredno (najčešće nekim ritualom) prenesena magična svojstva. Predmeti moći na različite načine štuju se od prapovjesti do danas. Skulptura „Relikvijar“ Alda Krizmana odgovara na mnoga od postavljenih zahtjeva za jedan magičan predmet. Sami materijali koje koristi su drvo, metal, rog i „drugi kamen“ odnosno mineral pirit, materijali kojima se pripisuju različita magična svojstva. Pristup obradi svojom rustičnošću, nerafiniranošću, zadržavanjem prirodnosti namjerno asocira na predmete kakve su izrađivale prve kulture. Elementi su međusobno povezani i postavljeni na način da stvaraju snažan vizualni naboј, čiji centar čini energetska točka ostvarena odnosom kлина s vrškom od minirala pirita koji visi nad okomito postavljenim rogom, a kojima su vrhovi postavljeni tik jedan uz drugog, ali se ne dodiruju. Skulptura svojim izgledom provokira ideju uporabljivosti predmeta, no ne daje asocijaciju na bilo koju poznatu uporabnu svrhu, već ostaje zagonetnim predmetom kakvima se kroz povijest često dodjeljivalo objašnjenje da se „mogao koristiti u ritualne svrhe“. No, ovaj je predmet nastao u umjetničke svrhe. Ono što umjetnost dijeli s nekom mističnom praksom je vjerovanje u određena svojstva predmeta, u njihovu zagonetnu, neuporabnu, duhovnu vrijednost.

Kompletan postav ciklusa „Moć predmeta – predmet moći“ u izložbenom kontekstu sastojao se od stotinjak manjih predmeta koji predstavljaju materijalizirani duh – amuleta, talismana odnosno amajlija, a koji su bili postavljeni na stol /oltar te je uz njih stajao natpis „Izaberite svoj predmet moći“. Oko njih su se nalazile veće skulpture, među kojima je bio i ovaj „Relikvijar“. Na taj način kreirana je posebna atmosfera svojevrsnog svetišta. Samom autoru posebnu zanimljivost činilo je promatranje s kolikom pažnjom ljudi biraju svoj predmet moći.

drvo; metal; rog; mineral pirit
109 cm x 47 cm x 40 cm
inv. ozn. GU-1987
GU - Zbirka suvremene umjetnosti

O autoru:

Aldo Krizman rođen je 1954. godine u Senju. Diplomirao je kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1983. godine kod prof. Valerija Michielija. Sudjelovao je na brojnim samostalnim i skupnim izložbama. Bavi se i restauratorskim radom. Živi i djeluje u zgrebu i Zadru. U svom radu koristi prirodne materijale poput gline, drva, metala..., a u svojoj umjetničkoj praksi često propituje filozofska, religijska, magijska pitanja i značenja predstavljena u odnosima materijala i simbola.

Opis predmeta:

Na drvenu podlogu kvadratnog oblika aplicirane su grubo rezane metalne ploče, u sredini izrezane u oblik kruga, ostavljajući da se vidi drvo. U uglove su utaknuti drveni elementi nalik na koplja, koji se u vrhu isprepliću i poveziju manjim drvenim klinovima. Na krajevima svakog drvenog elementa nataknuti su metalni vršci, a po samom tijelu su aplicirane pločice od dva različita metala. U samom centru o koncu visi drveni klin, također ukrašen metalnom aplikacijom, a koji u samom vrhu sadrži mineral pirit. Na dno je postavljen u olovo okovan rog s vrhom prema gore. Vrhovi roga i klina postavljeni su međusobno jako blizu, ali se ne dodiruju.

Pojmovi:

Relikvijar ili **moćnik** je predmet za čuvanje relikvije (posmrtnih ostataka svetaca ili njihovih osobnih predmeta ili kakve druge svete moći koje su predmeti vjerskoga štovanja). U kršćanstvu relikvijari postoje od 4. stoljeća. Relikvijari postoje i u budizmu, islamu, hinduizmu i drugim religijama. Relikvijari su ponekad pozlaćeni i bogato ukrašeni. Zato imaju često veliku umjetničku vrijednost. Često su od plemenitih kovina kao zlata ili srebra, zatim kristala, bjelokosti no mogu biti i od drva.[1]

Pirit je mineral sumpora kemijske formule FeS₂. Zlatnožute boje te su ga ljudi mnogo puta mijenjali za zlato. U kamenom dobu se koristio za paljenje vatre zbog pojave iskri kada ga udaramo čeličnim ili kremenim predmetima. Budući da je bio okarakteriziran kao "vatreni kamen", često su mu se pripisivala magična svojstva u legendama i mitovima.

U srednjem vijeku alkemičari su vjerovali da se pirit može pretvoriti u zlato. Zbog svoje boje prozvan je zlato za budale ili lažno zlato. Stari Egipćani od njega su izradivali nakit. U grobovima starih Inka pronađene su cijele ploče, jer se vjerovalo da je ogledalo koje donosi snagu i moć Sunca. Danas mu se u alternativi pripisuju svojstva uklanjanja mentalnih blokada i smanjenje anksioznosti te ga se preporuča imati uza se za vrijeme ispita.[2]

...još o "Relikvijaru"

[1] Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva, ur. Anđelko Badurina. MG: Relikvijar, Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, Institut za povijest umjetnosti, Zagreb, 1979, str. 507

[2] <https://mineralexpo.hr/pirit>

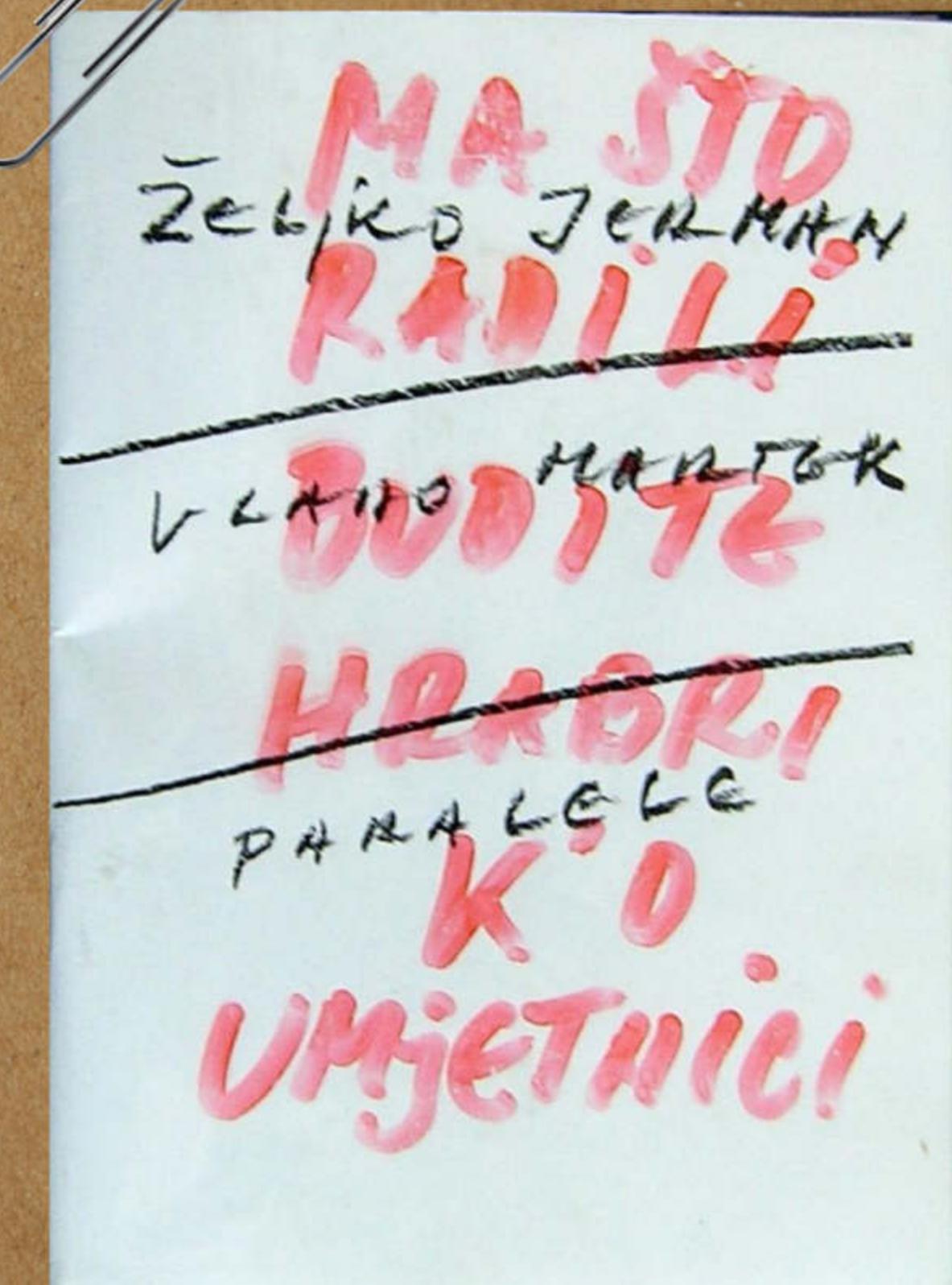
Vlado Martek; Željko Jerman, Paralele

Grupa šestorice autora (Boris Demur, Željko Jerman, Vlado Martek, Mladen i Sven Stilinović te Fedor Vučemilović), osnovana 1975. godine, primjerom je naše neoavangardne umjetnosti ali i naše konceptualne umjetničke prakse, akcionalizma, analitičkog i primarnog slikarstva i performansa. Umjetnost je s Grupom šestorice iskoracila u društveni prostor i u njemu, često i na otvorenom prostoru ulice, raspravlja o odnosu umjetnika i okruženja, gdje je ironijski i cinični moment često izmiješan s nedužnim humorom koji proizvodi absurd. Pritom je više ili manje prikrivena političnost izlazila na površinu u nizu akcija dajući grupi karakter angažmana koji ne mari za postojeće uzuse, mjesto i vrijeme gdje treba izreći komentar o društvenom okruženju. Grupa je također izdavala i Časopis Maj 75. (1975. – 1981.), koji je bio kao „knjiga umjetnika“. Iako različitog umjetničkog obrazovanja i disciplina pripadnici Grupe šestorice autora okupili su se oko zanimanja za relaciju između društva i umjetnosti, socijalne pozicije umjetnika, kao i umjetnosti kojoj je ideja, analiza i etika prepostavljena estetici.

Vlado Martek, pjesnik, konceptualni umjetnik, slikar, eseijist (Zagreb, 1951.), svoju umjetničku praksu započeo je u području jezika, književnosti, pisanja, ispitujući i materijalna sredstva i postupke koji tome služe, nazivajući tu praksu pred-poezijom, a sebe pred-pjesnikom. Umjetnik koji propagira poeziju postavljanjem serije plakata s ispisanim rečenicama: Čitajte Majakovskog, Čitajte Cvetajevu, Čitajte Kamova.... knjizi pristupa i kao objektu, pa je npr. oblaže u glinu, ali u svom radu često se „svađa“ s poezijom „Ne želim se prilagoditi poeziji“ ili „Meni je poezija neprijatelj, ali ja sam tužan i ozbiljan“ ili joj daje visoku moralnu ulogu: „Svako uzimanje pisaljke u ruku čin je poštenja.“ Objavio je niz knjiga umjetnika, samizdata i knjiga tekstova. Jedna od njih je i ova, samizdat „Ma što radili budite hrabri ko umjetnici“, Željko Jerman, Vlado Martek, Paralele, posvećena njegovom prijatelju, kolegi, suradniku, „prvom art frendu“ Željku Jermanu. U njoj povlači paralele između njihovih umjetničkih praksi – Jermanove iz područja analitičke fotografije, s njegovim citatima i promišljanima, često ispisivanima i direktno razvijačem na fotopapir, te svoje pred-pjesničke s citatima koje je stvorio u svojoj umjetničkoj praksi.

Pročitajte Paralele.
I, budite hrabri ko umjetnici.

Ma što radili budite hrabri ko umjetnici
ispis, papir; prozirna folija
15 x 10,5 cm
inv. ozn. GU-1774

OKVIR OGLEDALA

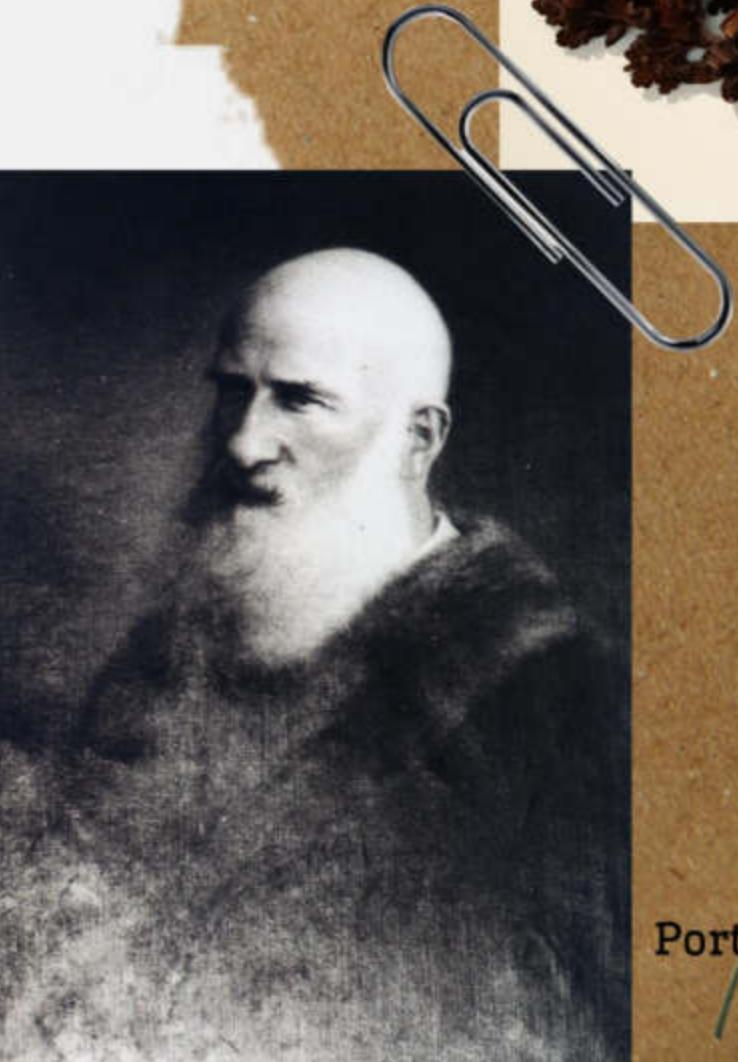

U fundusu odjela Muzej grada Zadra nalazi se okvir napravljen u stilu neobaroka. Neobarokni okvir ogledala, pravokutnog oblika, veoma bogato ukrašen, raskošnom rezbarijom, vrlo minuciozne obrade, sa brojnim girlandama, buketima ruža te natpisom na traci koja teče pri samom dnu okvira. Okvir je danas u dosta dobrom stanju, nedostaje mu jedan buket ruža sa desne bočne strane. Na okviru su izrezbareni datum rođenja i smrti slikara te na vrhu paleta i kistovi. „RIVIVRO' NELLE VIRTU DEI MIEI FIGLI E NELL' AMORE FRA LORO 1811-1877“ (Zauvijek ću živjeti u vrlinama svoje djece i njihovoj ljubavi 1811 -1877).

Čudesan je muzejski put ovog okvira. Naknadno je ustanovljeno da je okvir pripadao portretu slikara Franje Salghetti-Driolija. Nakon II. svjetskog rata, potomci Salghetti-Driolija odnose portret u Italiju te se isti sada nalazi u Vicenzi u vlasništvu njegove prapraunuke Francesche Salgetti. Naime, okvir je izrađen za sliku, odnosno portret Franje Salghetti-Driolija oko 1875. godine, a sliku, ulje na platnu, napravio je Antonio Zuccaro. Nakon odlaska obitelji Salghetti Drioli u Italiju poslije II svjetskog rata obitelj je uzela portret svoga slavnog pretka ali je okvir (vjerojatno zbog veličine i težine ostao u Zadru). Završio je u Sabirnom centru, potom dospio u fundus NMZ-a. Interesantno je da je upravo prilikom obilježavanja obljetnice 120 godina od smrti ovog zadarskog slikara otkriveno da se u ovom okviru nalazio Zuccarov portret F. S. Driolija. Prilikom jedne posjete muzeju pok. akademik dr.sc. Ivo Petricoli, a na moj upit za ovaj okvir, profesor je konstatirao kako bi mogla biti riječ o okviru Salghettijevog portreta. Okvir je kasnije bio izložen u sklopu izložbe „Uspomene iz jednog Zadra“, a danas je izložen u sklopu izložbe „Šest salonskih priča“. Očito da priča o ovom okviru ne prestaje, s obzirom da obitelj Drioli namjerava NMZ donirati nekoliko umjetnina među kojima je i spomenuti portret. Nadamo se da će donacije uskoro i pristići te da će ovaj portret sa svojim okvirom nakon punih 81. godinu ponovo tvoriti cjelinu. Zanimljivo je da će u postavu muzeja na prvom katu u Kneževoj palači biti dvije Salghettijeve slike Mojsije i Konkordija, ali i dva djela Antonia Zuccara, portret nadbiskupa Maupasa i portret F. S. Driolija u okviru koji je postavljen u sklopu izložbe prije sedam godina, a sad će napokon biti spojen sa slikom koja se nalazila u njemu. Evo, mene je ova priča inspirirala da pokažem na jedan od mojih najdražih predmeta u Odjelu iako je to svakom kustosu iznimno teško s obzirom da su mu svi predmeti podjednako važni i posebni.

Hrvoje Perica

Trst, 1877. god.
drvo, rezbareno, pozlaćeno
v. 165 cm, d. 110 cm,
š. 12 cm
Inv. ozn. MGZ-2338

Antonio Zuccaro
Portret Franje Salghetti-Driolija
oko 1875.

Najdraži predmeti kustosica Etnološkog odjela

Dragi naši prijatelji, nas dvije kustosice, Maja i Jasenka, na žalost nismo u mogućnosti podijeliti s vama, našim posjetiteljima radost druženja i otkrivanja jednog drugačijeg svijeta. No, suvremena tehnologija omogućila nam je prisutnost, a Vi, ako želite s nama podijeliti svoja razmišljanja, naći ćete nas u Etnološkom odjelu. Ipak, neposredni susret je najvažniji.

KUSTOSIČIN NAJDRAŽI PREDMET?

Zašto samo najdraži, a ne onaj koji nuka na propitivanje, analizu, komunikaciju kustosice s predmetom, društvom i vremenom kojem predmet pripada? Jer, ljepota odmara, tješi, ljepota hrani dušu, ali predmet koji intrigira, izaziva značajku i pitanja, stavlja nas u položaj aktivnog dijaloga s predmetom kao simbolom svog vremena i njegovih vrednota. To nije najdraži predmet u smislu oduševljenja ljepotom predmeta, ali je najizazovniji – i u tome je njegova dragost. Jer nama je drago da kroz predmet pričamo s onima kojima je nekad pripadao. I ne samo to – to je naša nasušna potreba – dijalog. Dijalog s drugom kulturom, pokušaj da je razumijemo i približimo svojem svijetu. Na kraju, mi je predstavljamo. Izostanak interpretacije naprosto je nemoguće iz jednostavnog razloga jer smo ljudi, utkani u svoju kulturu, vrijeme i prostor.

Ovim predmetima željeli bismo uči u ženin svijet u tradicijskoj kulturi sjeverne Dalmacije. Naravno, ovo je samo vrlo, vrlo djelomičan ulazak u njezin svijet u koji ćemo prvo uči kroz kauri pužić koji u ovoj kulturi prepoznajemo kao simbol plodnosti, magiju, želju za rođenjem prvenstveno muškog djeteta. Ovaj nam predmet (cyprea moneta – kauri pužić) govori i o vezama našeg kraja s istočnim Sredozemljem ili sjeverozapadnom Afrikom i uz mnoge druge predmete svjedoči o susretima i utjecajima drugih kultura.

Razmišljat ćemo o interakciji pojedinca i sredine u kojoj živi, izgradnji njegova identiteta, jer sredina određuje ne samo ženu nego i muškarca. Naravno, slijede usporedbe s našim vremenom, propitivanja o našim vlastitim stavovima unutar obitelji i sredine u kojoj živimo. Koliko smo svoji, pokorava li se naša intima vremenu, pomodnosti, ili slušamo sebe? Pitanja mogu dalje navirati...

Što se događa dalje sa ženom kako stari, kad djeca odrastaju i žene se, kad dolaze nevjeste i ona postaje gospodarica – naravno, cijelo vrijeme mislimo na tradicijsku kulturu u kojoj oženjeni sinovi ostaju na ognjištu. I tu smo našli predmet koji pokazuje određenu ženinu moć u ženskom svijetu. Kakva će ona sada biti prema nevjestama koje dolaze u njezinu kuću, koje su joj podložne? Hoće li im biti poput majke ili će biti sretna da, eto napokon i ona može nekome zapovijedati? Voljeli bismo čuti vaše priče i iskustva. Podjelite ih s nama zbog zajedničkih promišljanja i traženja boljih rješenja. Humor je u tom traženju dobra popadbina.

I na kraju, jedan predmet koji je jednostavno lijep, inspirativan, dio je ženinog truda, domišljatosti, potrebe za lijepim koja je duboko u svima nama. O ovome predmetu nećemo samo pričati i raspravljati. Njega možete i naučiti izrađivati ovih dana. Toplo vam to preporučamo.

PAS, ženski pojas, Medviđa, oko 1900., EO-2620, sastoji se od niza šarenih staklenih zrnaca i niza kauri pužića. Osim svoje osnovne uloge imao je i posebno blagdansko obilježje. Kauri pužić kao ukras i simbol plodnosti prisutan je na Jadranu kroz prapovijest i u novom vijeku. Na fotografiji iz Banjevaca je ogrlica s kraja 19. stoljeća, EO-2833, sastavljena od mrđela, zrnaca emajliranog ili obojenog stakla, kauri pužića, jednog puca te dva srebrna ilika, polukuglaste aplike od srebra.

UKOŠNJACI

Na ovoj fotografiji žene iz Bukovice vrlo se lijepo uočavaju UKOŠNJACI, privjesci za pletenicu. Etnološki odjel NMZ ima u svom fundusu fragment ženskog UKOŠNJAKA, Nadin, oko 1900., EO- 1573. UKOŠNJACI, KITNJACI su ukrasi za djevojačku (jednu pletenicu) i ženske (dvije) pletenice. Ovaj UKOŠNjak je dio ženskog para UKOŠNJAKA zbog kauri pužića koji su, zapravo, predmet imitativne magije za plodnost i apotropejsko sredstvo.

Kanica

Karakterističan ženski pojas u dinarskom području sjeverne Dalmacije bio je kožni pojas s kositrenim člancima, tzv. LITAR koji se nosio povrh široke tkane tkanice, tzv. KANICE. Postojale su dvije vrste litara, LITAR NIZAVAC, NANIZAČ, na kojemu je niz lijevanih kositrenih članaka u obliku grčkog slova sigma. Drugi je tzv. LITAR PULIJAŠ, PULAČ, sa stožastim glavicama. Izložena KANICA, EO-641 je iz Škabrnje, a LITAR, EO-3657, iz VRANE. Datiraju s kraja 19. stoljeća.

Litar

SINDŽIR

Ženin položaj u patrijarhalnoj obitelji bio je najbolji kad bi postala gospodarica. Njezin status gospodarice bio je izražen vanjskim simbolom, tj. određenim privjescima na kanici koji su se zvali SINDŽIR, okolica Benkovca, 19. st., EO-214. To su sljedeći privjesci: praljak, bušilo, kojim je žena krpala opanke, britva, sklopni nož, za rezanje kruha ukućanima te ključevi od škrinja za odjeću.

Iz jadranskog područja sjeverne Dalmacije, tj. iz Pašmana i Novigrada su dva prsna plastrona za žensku košulju, tzv. ZALISTAVCI. ZALISTAVAC iz Pašmana, EO-100 je iz vremena oko 1840. godine, a novigradski, EO-1082 i je iz vremena oko 1900. godine. Na priloženim fotografijama je ženska nošnja iz Novigrada i Pakoštana iz 2. polovice 19. stoljeća na kojoj se vrlo lijepo uočava zalistavac. Nošnja je iz fundusa Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar.

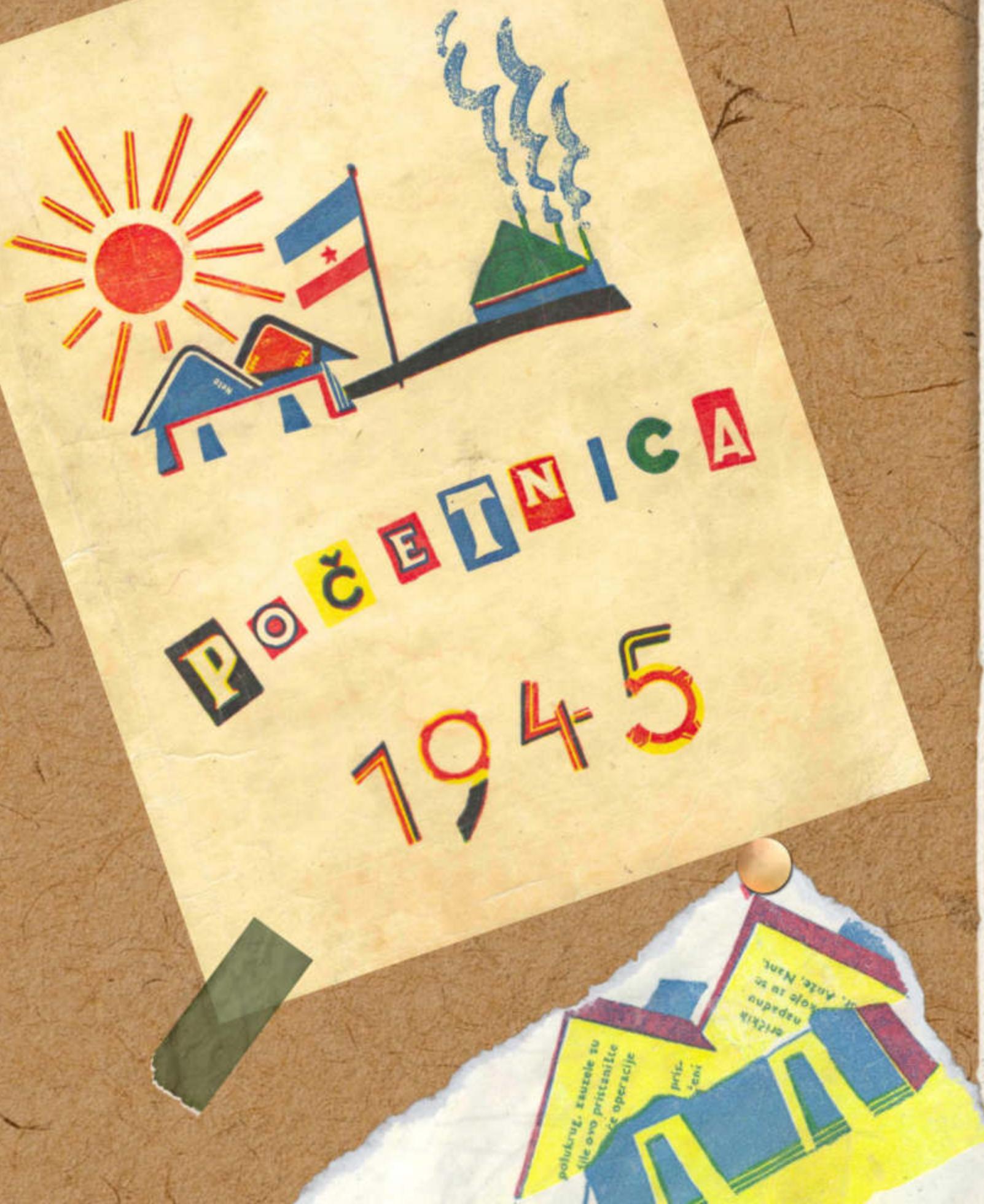

Zalistavci

Inače, zalistavac, se može pratiti na ilustrativnom materijalu koji se odnosi na jadransko područje sjeverne Dalmacije od polovice 18. stoljeća do dvadesetog stoljeća. Vrlo lijep primjer zalistavca i to s kauri pužićima je na zavjetnoj slici u Župnoj crkvi u Ninu (žena u nošnji). Originalni primjerak ovakvog zalistavca čuva se u Etnografskom muzeju u Splitu. Kao važan identitetski simbol žene jadranskog područja sjeverne Dalmacije te kao predmet koji može biti privlačan i današnjoj generaciji, Etnološki odjel NMZ predložit će Ministarstvu kulture zaštitu zalistavca i zatražiti status nematerijalnog kulturnog dobra.

Početnica iz El Shatta iz 1945.

El Shatt je kompleks izbjegličkih kampova za vrijeme Drugog svjetskog rata u pustinji Sinaja u Egiptu osnovani početkom krajem 1943. i početkom 1944. godine. Prema procjenama povjesničara u kampovima je bilo smješteno oko 30 000 izbjeglica ponajviše iz Dalmacije koji su logore El Shatta stigli preko Visa i južne Italije. Riječ je o stanovništvu Dalmacije s izraženim antifašističkim djelovanjem koji su bili u strahu od odmazde. Izbjeglicama je bilo ograničeno slobodno kretanje van logora, a dozvole za rad nisu imali. Nakon nekoliko valova dolazaka izbjeglica organiziran je svakodnevni život u tzv. platnenom gradu. Otvorene su škole, ambulante, crkve i radionice.

Početnica iz 1945. godine koja se čuva u Narodnom muzeju Zadar izdanje je Prosvjetnog centralnog odbora zbjega iz Jugoslavije tiskana u El Sabannu u Kairu. Početnica je tiskana u

2.000 do 2.400 primjeraka, u četverobojnom tisku u offsetnoj tehnici, na kunstdruk papiru od 100 grama te uvezana knjigoveškom tehnikom i obrezana na format 18 cm širine i 24 cm visine. Tiskana je u vremenu kad su zbjegovi se vraćali kući te je najvjerojatnije malo, ako uopće korištena. Početnica je ipak ostala svjedok svog vremena i uvjeta u kojima nastaje.

Zašto je Početnica iz El Shatta jedan od najdražih predmeta kustosice? Znanje je moć; a ni ratni uvjeti ne mogu spriječiti razvijanje mladih generacija koje svoj život imaju proživjeti. Početnica sa svojim ilustracijama i temama koje donosi odražava duh vremena u kojem nastaje; ocrtava mjesto u kojem djeca El Shatta raste. Donosi njima poznat krajolik i situacije iz kojih se rađa znanje. Početnica je do nas došla s nekoliko stanica manje, ali i s dodatkom koji nije bio u prvotnom tisku; rukopisu mlade ruke koja vježba slova i riječi. Tko, kad i gdje je pisao po Početnici ostaje nam misterija. Ilustracijama, pjesmicama i tekstovima uranjamo u svakodnevni život djece u El Shattu; njihovu igru, krajolik, zadaće i atmosferu. S njima smo kad prvi put vide devu i bananu. Saznamo da se fenjer gasi u 10 sati navečer. Možemo samo pretpostaviti da su neki od likova poput Hrova, Mare i Branka zapravo postojali i bili inspiracija pri sastavljanju Početnice.

Tkanina iz Tekstilnog kombinata „Boris Kidrič“ Zadar

Tekstilni kombinat „Boris Kidrič“ (od 1990. Tekstilna industrija Zadar) više ne postoji. Sudbinu „Borisa Kidriča“ djeli veliki broj zadarskih poslijeratnih tvornica. Nekad su proizvodi proizvedeni u Zadru činile sastavni dio svakodnevnog života no zbog gašenja tvornica poput tekstilnog kombinata, njihove proizvode više ne nalazimo.

Pamučne i sintetičke tkanine bijeljene, jednobojne, kockaste, obojene, prugaste i tiskane, batist, pike, popelin, satinet, sintetički krep konac sirovi, obojeni za pletenje i tkanje, pamučno češljano i grebeno predivo, teksturirano predivo. (Proizvodi Tekstilnog kombinata „Boris Kidrič“ Zadar).

Tkanina iz Tekstilnog kombinata „Boris Kidrič“ Zadar

U Odjelu Muzeja grada Zadra uspjeli smo sačuvati nekoliko primjeraka konca i tkanina koje su se proizvodile u tvornici koja je nikla iz nekadašnje tvornice za proizvodnju ribarskog konca i ribarskih mreža SAPRI. Uzorci koji se nalaze u Muzeju svjedoče nam o relevantnom dizajnu i kvaliteti proizvoda. Kad smo razgovarali o najdražim predmetima koji se čuvaju u muzeju, uzorci tkanina bili su uvjek u vrhu. Kustosu je često teško izabrati jedan predmet kao najdrži stoga i u ovom projektu sudjelujem s nekoliko. Poveznica je pak iznimno uočljiva. Riječ je o predmetima koji prenose atmosferu i omogućuje uvid u način života naših sugrađana i predaka, njihove ideje, potrebe i preference.

Ivana Dražić

Odjel Muzeja grada Zadra čuva sasušeni primjerak biljke Medvjedeg luka koju je Muzju donirala pripadnica partizanskih četa koje su sudjelovale u Bitci na Sutjesci. Riječ je o danas muzejskom predmetu koji na govori o velkoj gladi koja je vladala na Sutjesci. Prema svjedočanstvima sudionika hranilo se raznim travama, koprivom i korama. Do nas je stigla biljka Medvjedeg luka koja je mnogima pomogla u zatomljavanju gladi i preživljavanju.

Ovaj predmet se nalazi u najdražim kustosovima predmetima iz istog razloga kao i prethodna dva. Na izgled beznačajna travka koja je omogućila preživljavne i ostavila dubok trag na životima preživjelih, a nama danas priča obogaćuje poznavanje povijesne zbilje..

Ivana Dražić

Medvjedi luk

Medvjedi luk (lat. *Allium ursinum*) je trajna zeljasta samonikla biljka koja je jestiva, a srodnik je luka i češnjaka te pripada porodici lukova (lat. Alliaceae). Osim pod nazivom medvjedi luk moguće ga je pronaći i pod nazivima srijemuš, crijemuš, divlji i šumski luk. Ime medvjedi luk dolazi od legende koja kaže da su medvjedi nakon buđenja iz zimskog sna jeli upravo ovu vrstu luka kako bi se riješili toksina iz tijela i tako vratili svoju snagu. (Vrtlarica, digitalna enciklopedija biljaka)

Plakat izložbe "Blago s morskog dna"

Rad u Dokumentacijskoj službi primarno se temelji na vođenju i obradi različitih fondova sekundarne dokumentacije (fototeka, hemeroteka, izdavaštvo, plakati, posebna događanja, medijateka, itd.) te vođenju Knjige ulaza, izlaza i pohrane koji su mahom u digitalnoj ili papirnatoj formi. U prvi mah se stječe dojam kako su, u usporedbi sa raznolikim muzejskim zbirkama koje vode i obrađuju kolege kustosi, dokumentacijske zbirke manje atraktivne. To možda i jest točno, ali te zbirke nisu ništa manje atraktivne kada je potrebno putem njih ispričati priču o nekoj aktivnosti, izložbi, izdanju, a samim time i nekoj povijesnoj epohi i događaju, stilu, osobi, umjetničkom pravcu, prirodnom i kulturno-povijesnom fenomenu kojeg obrađuju.

Upravo zato odabrala sam ovaj plakat. Taj plakat je sam po sebi vizualno dojmljiv jer upotrebom minimalnih vizualnih elemenata i boje sugestivno ilustrira izložbu kojoj je namijenjen čime je postignut cilj kojem plakat i služi – privlačenje publike. Ovaj plakat je služio promociji vrlo važne izložbe kojoj je prehodilo, za baštinu zadarskog kraja iznimno značajno hidroarheološko otkriće – potonule trgovačke galije koja je ploveći na putu iz Venecije prema Orientu doživjela brodolom kod otočića Gnalić u jugozapadnom dijelu Pašmanskog kanala.

U svoje vrijeme ovaj nalaz, otkriven slučajno 1967. od strane ronioca, predstavljao je jedinstven primjer materijalne kulture jedne relativno novije epohe – kasne renesanse. Istraživanjima je utvrđeno da se radi o teretu namijenjenom daljnjoj prodaji bogatoj klijenteli. U potpalublju galije pronađeni su vrijedni primjeri stakla, keramike, tekstila, keramičkog posuđa, ovalnih brodskih prozora, mjedenih svjećnjaka, kositrenih šipki i folija i raznih metalnih poluproizvoda; igle, kutije za naočale, sirovine za proizvodnju pigmenata te za kozmetiku i medicinu. Najvjedniji nalaz smatra se smotak svilenog damasta dužine 54 metara istkan u tkaonicama Venezije, Firenze i Lucce. Ti predmeti čine bazu današnjeg Zavičajnog muzeja u Biogradu.

Olupina broda otkrivena je 1967. te su akcije vađenja predmeta bile u ljetu 1967. i 1968. za što su bili zaduženi Zavod za zaštitu spomenika kulture u Zadru i Narodni muzej Zadar. Ovaj je nalaz inicirao zamah grane arheologije – hidroarheologije u zadarskom kraju te su i nakon 1960-ih godina vođene kampanje izranjanja i zaštite ostatka galije te se one i recentno provode od strane stručnjaka hidroarheologa sa zadarskog Sveučilišta.

Ovaj hidroarheološki nalaz pobudio je golemi interes javnosti nekadašnje države te je izložba osim u Zadru, gostovala u Narodnom muzeju u Ljubljani, 1970., u Zagrebu 1971. i u Muzeju primenjene umetnosti Beogradu 1972.

Uz izložbu u Zadru 1969., osim plakata objavljen je dvojezični deplijan (hrvatsko-njemački), a 1970. u izdanju Narodnog muzeja objavljen je prvi broj muzejskog časopisa VRULJE čiji sadržaj je posvećen otkriću potonule galije i pripadajućeg materijala s aspekta hidroarheologije i zaštite lokaliteta, analize pojedinih skupina predmeta te kozervacije i preparacije materijalnih ostataka i tereta s galije.

Natali Čop

Maketa broda Coca

Izložena maketa koke objedinjuje neke od najvažnijih aspekata zadarske prošlosti, vidove hrvatske brodograđevne tradicije i druge kutove promatranja, a usto otkriva i jednu od mnogih poglavljja slavne višetisućljetne zadarske povijesti. Riječ je o maketi plovila čiji likovni prikaz Zadrani, hodočasnici i drugi namjernici koji bi se našli u Zadru, već sedam stoljeća mogu vidjeti na škrinji koja čuva neraspadnuto tijelo svetog Šimuna u crkvi posvećenoj tom sveču, na zadarskom poluotoku. Sveti je Šimun jedan od prvih kršćanskih, a u isto vrijeme jedan od posljednjih „nekrštenih“ svetaca.

Konkretno, radi se o sveču koji se spominje u Novom Zavjetu, o sveču koji je prilikom Isusova prikazanja u Hramu, držao Isusa u svojim rukama. Škrinja koja čuva svečevu tijelo je izrađena kombinacijom srebra i zlata, a dala ju je sačiniti hrvatsko-ugarska kraljica, sveta Elizabeta, supruga jednog od najslavnijih hrvatsko-ugarskih vladara Ludovika I. koji je 1358. godine u Zadru sklopio glasoviti Zadarski mir kojim je prvi put nakon 300 godina, cijelokupna dalmatinska i podvelebitska obala oslobođena od mletačke vlasti. Škrinja svetog Šimuna je najvažnije umjetničko djelo srednjeg vijeka na istočnoj obali Jadrana, a tijelo svetog Šimuna je jedno od najvažnijih relikvija u cijelokupnom kršćanstvu. Na škrinji se nalazi nekoliko različitih prikaza vjerskog i povjesnog značaja, a nama je u ovom trenutku zanimljiv reljef broda u oluji kojeg napadaju demoni, a čuva ga sveti Šimun. Smatra se da taj reljef prikazuje prijevoz tijela svetog Šimuna u Zadar. Prikaz djelomično koincidira s predajom koja govori o križaru, plemiću koji je iz Prekomorja prevozio svečevu tijelo prema Veneciji, no kojeg je u blizini Zadra ga je zatekla oluja. Dok mu se brod popravlja križar se sklonio u pustinjački samostan, a svečevu tijelo je predstavio bratovim i dao ga zakopati dok se brod ne popravi. Kako se razbolio, a zdravstveno stanje mu se nije popravljalo, dopustio je pustinjacima da pregledaju njegove dokumente u slučaju smrti. Plemeć je umro, a pustinjaci su iz dokumenata vidjeli o čemu se radi, a iste su noći drugi crkveni oci doživjeli viđenja. Sutradan, kad su krenuli otkopati tijelo, oci i redovnici su si međusobno ispričali što su vidjeli i doživjeli i tako je tijelo svetoga Šimuna ostalo u Zadru do dana današnjega.

Ilustracija Zadarskog hrvatskog trgovačko-teretnog jedrenjaka 14. stoljeća, preuzeto iz: M. Kozličić, 1993, Hrvatsko brodovlje / Croatian shipping / Le navi Croate, Književni krug, Split – AGM, Zagreb, str. 82.

Svečevo je tijelo najkasnije do Četvrtog križarskog rata bilo u Carigradu, pa se pretpostavlja da je u Zadar stiglo početkom 13. stoljeća. Brod kojeg je umjetnik (Franjo iz Milana) prikazao na reljefu je zasigurno trebao biti mletački s početka trinaestog stoljeća, a kako je on teško mogao znati kakav bi to brod mogao biti, nije bio mletački. Naime, prihvaćenje je mišljenje da se tu radi o koki, tipu broda koji postojao u to doba, no prema mišljenju prof. Kozličića, ovaj se „brod može brodograđvnoga umijeća hrvatskoga čovjeka s tog područja, nego i njegove opredijeljenosti da s Mediterana preuzeme svaku novinu korisnu za vlastitu brodograđevnu praksu. Krmeni je jarbol, u odnosu na izvornik, kod našeg jedrenjaka naime bitno više pomaknut prema krmi, što sugerira da je taj brod posvjedočeno tijekom druge polovice 14. i početkom 15. stoljeća. (...) Kad su u pitanju Zadar i analizirano brodovlje, može se nedvojbeno zaključiti kontinuitet tradiciju. Premda se takav zaključak odnosi i na cjelinu hrvatske obale, u Zadru je za sada najbolje dokumentiran. Stoga će Zadar zbog svojega iznimno važnoga geostrateškoga položaja postati sponom između starohrvatske brodarske tradicije i novih dostignuća u hrvatskoj brodogradnji i brodarstvu. Pri tome se podjednako misli na ona unaprjeđenja koja će hrvatski čovjek dati sam, uz istodobna usvajanja novih tipova brodova s Mediterana. Zadarski trgovački jedrenjak 14. stoljeća, prikazan na škrinji sv. Šimuna, tome je egzaktan dokaz.“[1]

[1] M. Kozličić, 1993, Hrvatsko brodovlje / Croatian shipping / Le navi Croate, Književni krug, Split – AGM, Zagreb, str. 81.

Škrinja svetog Šimuna i prikazi na njoj i danas bude pažnju ljudi. Tako je 1999. godine došlo do ideje da se izradi upravo maketa broda koji je prikazan. Maketu je izradio kapetan Damir Rukavina, a Narodnom muzeju Zadar ga je 27. svibnja 2013. donirala Udruga kapetana i poručnika Trgovačke mornarice Zadar.

O predmetu kojeg sam odabrao prvi put sam, doduše indirektno, čitao prilikom istraživanja prilikom pisanja diplomskog rada, kad sam pročitao upravo one retke koje ste maločas mogli pročitati citirane. Kao student sam se zainteresirao za pomorstvo i taj interes je do danas neprekinut. Ono što za mene predstavlja ovaj predmet kojeg slobodno mogu nazvati najdražim predmetom je to da u sebi sadrži sintezu brojnih tema poput zadarske pomorske prošlosti, hrvatske brodograđevne tradicije i inovacije i današnji interes za tom tradicijom, a svojim nadovezivanjem na škrinju svetog Šimuna ima vrlo veliku vjersku i umjetničku vrijednost kao i simboličku važnost za zadarski identitet koji se kao i svaki kolektivni identitet, čuva kontinuitetom, ali i obogaćuje novitetom. Razumijevanje tih tema i njihove sinteze, koja se u ovom slučaju krije u malenoj maketi broda, možemo otvoriti drugačije vidike na stvarnost koju svakodnevno vidimo oko sebe.

Ante Senta

*Prikaz broda u oluji s lijeve bočne strane škrinje sv. Šimuna, preuzeto iz: M. Kozličić, 1993, Hrvatsko brodovlje / Croatian shipping / Le navi Croate, Književni krug, Split – AGM, Zagreb, str. 76.

Zašto baš leptiri?

U fundusu Narodnog muzeja Zadar postoji preko 100 000 predmeta o kojima brinu kustosi četiri odjela Etnološki, Prirodoslovni, Galerija umjetnina i odjel Muzej grada Zadra. Pedagoška služba brine o tome da se javnost upozna s predmetima na izložbama i da rad muzejskih djelatnika približi kako odraslim osobama, tako i najmlađim posjetiteljima. Suradnja s odgojno-obrazovnim ustanovama koje djeluju na području grada Zadra i Zadarske županije je ostvarena i muzejske prostore tijekom školske/pedagoške godine posjeti više od 2000 učenika/ca i djece koji sudjeluju u organiziranom edukativnom programu vezanom uz postavljene izložbe u svim prostorima Narodnog muzeja Zadar.

„Zadatak“ ove izložbe/projekta je bio odabrati jedan ili više predmeta koje bi kustosi istaknuli. Pedagoška služba je u NMZ-u osnovana 2009. godine, izložba „Leptiri-baršunasti let“ je u Prirodoslovnom odjelu otvorena 2015. godine, upravo u vrijeme kada je započeo moj službeni put kao muzejske pedagoginje. Edukativni program kojeg je inicirala i osmisnila dr. sc. Snježana Vujčić-Karlo, muzejska savjetnica i voditeljica Prirodoslovnog odjela, autorica navedene izložbe, je bio prvi edukativni program vezan uz izložbu iz fundusa kojeg sam imala priliku realizirati. Program je dogovoren u međusobnoj suradnji, a podatak da je u dva mjeseca u njemu sudjelovalo preko 900 učenika/ca i djece iz dječjih vrtića nam govori o uspješnosti. Organizirane su četiri teme radionica: Građa leptira, Krila leptira, Detektivska priča i Gdje tko živi?. U svakoj od njih polaznici su mogli saznati zanimljive činjenice o leptirima i njihovom značenju.

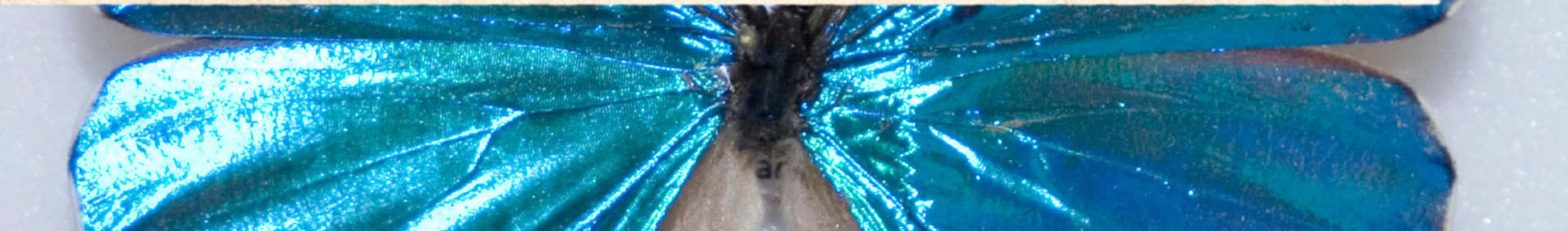

Leptiri su oduvijek fascinirali i odrasle i mlađe generacije. Krhka bića koja nas oduševljavaju ponajprije svojim bojama na krilima, ali i brojnim „mitovima“ o njihovom životu i značenju za ljude i okoliš. Najzanimljiviji mit, osobno mi je onaj u kojem se kaže „Ako primiš leptira u ruke i padne mu prašina s nogu leptir neće moći letjeti“. Ova izreka ima više objašnjenja. Ta prašina s leptirovih nogu nije prašina već sitne, oku nevidljive, luskice koje prekrivaju cijelo tijelo leptira. Luskice zbog kojih leptiri imaju prekrasne boje na svojim krilima. Te luskice se mogu vidjeti pod mikroskopom i tek tada vidimo njihovu različitost. Ukoliko one otpadnu, leptiri mogu i dalje letjeti jedino mogu izgubiti dio boje. Onaj dio u kojem leptiri ne mogu letjeti nakon što smo ih dotaknuli se može vezati uz krhkost njihovih krila koja se mogu slučajno slomiti prilikom dodira i to im onemogućava let. Gubljenje boje utječe na njihovu sposobnost mimikrije, skrivanja od grabežljivaca i borbe za opstanak u prirodi.

Odabrani leptiri na ovoj izložbi su predstavnici noćnih i dnevnih leptira. Leptiri su red kukaca, a kukci su razred beskralješnjaka unutar koljena člankonožaca. Svim kukcima je zajedničko da imaju vanjski kostur građen od hitina, tijelo građeno od tri dijela - glave, prsa i zatka, imaju tri para člankovitih nogu, tri para privjesaka udružena u različite usne organe, složene oči i par ticala. Na ovoj izložbi ćemo se fokusirati na krila leptira.

Leptiri imaju dva para opnastih krila gotovo u potpunosti prekrivena sitnim ljušticama. Krila se pokreću pomoću brzih mišićnih kontrakcija i proširenjem prsa, služe za let, ali osim ove imaju i neke druge funkcije. Uzorak na krilima pomaže pri kamuflaži, može prevariti predatore da je leptir otrovan, može iznenaditi i odbiti predatora brzim pokretima i pomaže leptiru u privlačenju i komuniciranju s ostalim jedinkama svoje vrste. Kod otrovnih leptira, kao što je monarch, krila su odlično mjesto gdje se talože otrovne tvari (uz pretpostavku da će ih predator pojesti i razboljeti se).

Noćni leptir *Attacus atlas* je najveći noćni leptir na svijetu kojeg sam odabrala zbog izgleda njegovih krila. Boje na njima mu pomažu u preživljavanju. Rub krila izgleda kao glava zmije, od koje bježe njegovi neprijatelji. Prilikom njegovog mirovanja ptice grabežljivice koje ga napadaju vide samo njegov rub krila koji na

prvi pogled izgleda kao zmija s kojom ne žele „imati posla“. Boju i šare na krilima leptira daju ljske. Krila leptira prekrivena su sićušnim ljskama, a po njima su dobili i svoje latinsko ime. One su tako sićušne da se bez mikroskopa ne mogu vidjeti, već izgledaju poput obojene prašine, a tako su nježne da se s krila skidaju s malo grubljim pokretom. Velika je raznolikost u obliku ljskica, ali sve imaju sličnu građu. Svaka je ljskica stakmom ili pedicelom učvršćena za tijelo. Ljskice se mogu podijeliti u tri skupine: pigmentirane, difraktivne i androkonija. Boje krila leptira nastaju kad se svjetlost lomi na različito strukturiranim površinama ljske. Postoji nekoliko osnovnih načina na koje se to događa: Lom svjetlosti na valovitoj površini, Interferencija na tankom filmu, Interferencija kroz više slojeva, Iridiscencija.

Fotonski kristali - kad se maleni identični dijelovi pravilno poslože, poput kristala, svjetlost koja se odbija od svakog pojedinačnog dijela, interferira i isijava zajedno. Ovakve strukture najbolje se vide kod južno-američkog roda *Morpho* kojeg se može vidjeti na izložbi. Ovakve sjajne boje imaju i neke europske vrste leptira. Upravo zbog rasporeda i oblika njihovih ljskica i loma svjetlosti krila im izgledaju kao da mijenjaju boju.

Lucija Sekula

Impressum izložbe

Produkcija: Narodni muzej Zadar, v. d. ravnateljice Vesna Sabolić

Organizatori: Prirodoslovni odjel, Etnološki odjel, Galerija umjetnina, Muzej grada Zadra, Dokumentacijska služba, Pedagoška služba

Ideja: Natali Čop

Autori koncepcije: Koraljka Alavanja, Hrvoje Perica, Snježana Vujčić-Karlo, Nevena Štokić, Ivana Dražić, Jasenka Lulić Štorić, Marija Šarić-Ban, Dora Lovrić, Ante Senta, Lucija Sekula, Natali Čop

Likovni postav in situ izložbe: Koraljka Alavanja, Hrvoje Perica, Snježana Vujčić-Karlo, Nevena Štokić, Ivana Dražić, Dora Lovrić, Ante Senta, Lucija Sekula, Natali Čop, Marija Šarić-Ban

Tehnički postav in situ izložbe: Milan Marinković, Ivan Klapan, Mihovil Zrilić, Koraljka Alavanja, Hrvoje Perica, Snježana Vujčić-Karlo, Nevena Štokić, Ivana Dražić, Dora Lovrić, Ante Senta, Lucija Sekula, Natali Čop, Marija Šarić-Ban

Izrada virtualne izložbe: Natali Čop

Opseg in situ izložbe: 43 predmeta

Opseg virtualne izložbe: 39 slidea/scene

Glazbena podloga: Music by Bensound.com
License code: ZFTUD8JFWYJX32MA